

entrevista

«He estat independentista des que vaig néixer»

Text > ENRIC PUJOL

Josep Rahola i d'Espona (Barcelona, 1918), enginyer de professió, va ser senador d'ERC des del 1977 fins al 1986. Centenari, conserva el cap clar i una memòria precisa. Encara ara llegeix cada dia el diari per seguir l'actualitat. Al final de l'entrevista va confessar que ens havia dit «coses que no havia explicat mai a ningú».

Josep Rahola

Enginyer i polític d'ERC

>> Josep Rahola el 1932. (Font: ARXIU FAMILIAR)

Quin és el vostre record personal més antic?

El primer tren al qual vaig pujar, quan tenia tres o quatre anys. Em pensava que el que es movia eren els pals de l'electricitat, i no el tren.

I el record polític?

La campanya electoral de les municipals del 1931, que van dur a la proclamació de la República catalana. Vaig viure intensament la campanya a casa. El meu pare, Baldiri Rahola, era regidor d'Acció Catalana a Barcelona i va participar-hi activament. Però van ser una derrota per al seu partit, ja que les va guanyar contra pronòstic l'Esquerra Republicana de Catalunya de Francesc Macià, que s'acabava de constituir.

Quan es va proclamar la República vam aturar les classes i vam llençar per la finestra el retrat del rei d'Espanya

Què recordeu del dia de la proclamació republicana?

Jo era alumne de l'escola Blanquerna. El fet va sorprendre tothom, per ines-

perat. Van parar les classes i els alumnes vam llençar per la finestra el retrat del rei d'Espanya, que obligatòriament era a totes les aules. Tenia dotze anys.

Quan va entrar en política?

De jove no estava afiliat a cap partit. Volia fer d'enginyer i els exàmens d'ingrés eren molt difícils. O estudiava o feia política. Però sí que formava part d'organitzacions catalanistes com Paulestra o els Minyons de Muntanya.

I com va viure l'esclat de la guerra, el 1936?

Acabava d'aprovar el primer examen d'entrada a enginyeria. Sentia els trets des de casa. Però la meua preocupació en aquells moments era si podria anar o no als Jocs Olímpics de Berlín. Tenia una invitació, que s'havia fet a joves

d'entre setze i divuit anys, per anar-hi, no a competir, sinó per assistir-hi i participar en petites competicions paral·leles.

Quins esports practicàveu?

La gimnàstica i l'excursionisme, que he fet sempre. També, més tard, la vela, l'esquí i el submarinisme, activitat que vaig ser un dels primers al país a practicar.

Quan us va incorporar a files?

El 1937. Vaig fer una preinstrucció a Sitges. Després vaig anar a Andalusia i, posteriorment, a Terol. També vaig estar a València. D'una companyia de metralladores vaig passar a l'estat major. El meu germà Frederic Rahola, que ja aleshores era secretari de Josep Tarradellas, era amic d'un coronel re-

>> Els germans Rahola el 1924. Falta la petita, Glòria. (Font: ARXIU FAMILIAR)

>> Els germans Rahola el 1978. (Font: ARXIU FAMILIAR)

publicà que es deia Montilla, que em va ajudar. Així, finalment, vaig passar a Barcelona, també a l'estat major.

Com va ser la guerra que vau viure?

Jo dibuixava bé i vaig estar en un equip de delineants. Dissenyàvem fortificacions i coses així. Vaig tenir sort. No vam entrar mai en combat.

I la reculada del 1939?

Va ser una retirada molt ràpida, provocada per la derrota republicana a la batalla de l'Ebre. Junt amb l'exèrcit vaig marxar cap a la frontera amb la República francesa i vam passar per la Jonquera.

Què destacaríeu d'aquell moment?

Abans de passar la frontera, vaig assistir a la darrera sessió de les Corts republicanes que es va fer al castell de Sant Ferran de Figueres. No va ser a les quadres, com va dir Carles Pi i Sunyer en les seves memòries. Fou en unes dependències del castell. Tot era extraordinàriament trist i fosc. La taula era il·luminada, des de la finestra, pels fars d'un cotxe que era a fora del recinte.

L'inici d'aquell exili va comportar anar als camps de concentració francesos?

Sí, primer vaig anar al Voló i d'allí m'havia de traslladar al camp d'Argelers. Em vaig escapar. Però no sabia on anar i vaig decidir tornar-hi. Quan hi vaig ser, vaig preguntar què hi feien, allà. I em digueren que no paraven d'enterrar morts. I em vaig tornar a escapar.

I què vau fer?

Em vaig amagar en un cementiri. D'Argelers al Voló anava a peu i vaig poder canviar la meua roba militar. I aleshores em va passar la cosa més estranya del món. Anava per un carrer i m'hi trobo el meu germà Frederic i la meua cunyada, que resulta que em cercaven. Del Rosselló vam anar a Tolosa de Llenguadoc, on hi havia uns comitès d'ajut als refugiats, impulsats pels occitanistes.

Quant de temps us hi vau estar?

A Tolosa m'hi vaig estar més o menys un mes. Després vaig anar a Montpeller, a un altre comitè d'ajut. Un amic falangista, Miquel Casals Colldocarrera, que era secretari del governador de Girona, em va venir a cercar.

Com és això?

El 1936 vaig declarar a favor seu: estava amenaçat perquè era una persona de dretes. També el va avalar Heribert Barrera. Casals Colldocarrera sabia que jo havia testificat a favor seu i em va venir a recollir a Montpeller. Vaig retornar, sense problemes, en un cotxe oficial del governador civil.

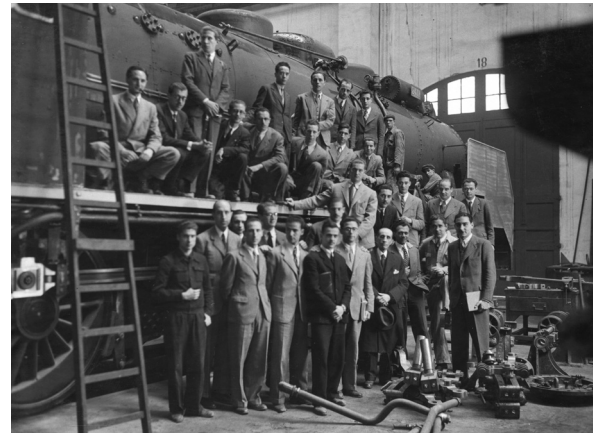
Un cop aquí, què vau fer?

Vaig estar-me en un mas de Castell d'Empúries, el Mas Llobet, de la família de la meua mare, la Roser d'Espona. Havia de presentar-me a Figueres, a la plaça de toros, on classificaven i distribuïen els retornats. Em podria haver tocat anar a un camp de concentració franquista. A aquests camps sabies quan hi entraves, però no podies saber quan en sorties; ni si en sorties. La meua mare em va dir que, enmig d'aquell desconcert, el millor era que marxés a Barcelona, cosa que vaig fer.

Però això no resolva la vostra situació...

Allà vaig fer dos mesos de repòs, que vaig aprofitar per estar amb la meua xicota, la Montserrat Estrada, amb qui ja festejava des de l'escola Blanquerna. Després em vaig presentar a un quarter militar, perquè havien dit que als soldats no els passaria res. Els vaig dir que venia de València, on sí que havia estat durant la guerra, i per això els vaig poder donar referències precises de la unitat en què estava adscrit, cosa que feia creïble la meua història.

També es necessitaven avals per poder ser classificat com a «afecto»,

>> Amb els estudiants d'enginyeria, en una visita a La Maquinista. (Font: ARXIU FAMILIAR)

>> El 1932, al servei militar, traçant la carretera d'Avinyonet. (Font: ARXIU FAMILIAR)

«desafecto» o «indiferente» al règim franquista, no?

A mi em va avalar un jesuïta, Manuel M. Vergés, que era dels principals de l'orde i que era molt amic del meu pare

>> La família Rahola a Montserrat, el 1943 o 1944. (Font: ARXIU FAMILIAR)

perquè havien estat condeixebles. Em van declarar addicte al règim! Tot i això em va tocar tornar a fer el servei militar.

«A mi em va avalar un jesuïta i em van declarar addicte al règim!»

On el va fer?

Em va tocar a Valladolid, però vaig aconseguir que, per raons d'estudi, em traslladessin a Barcelona. Vaig poder compatibilitzar el servei amb els estudis d'enginyeria, tot i que era difícil poder-ho fer tot i vaig tenir molts suspesos. Finalment em vaig llicenciar el 1944 i dos anys després vaig acabar la carrera. I el 1947 em vaig casar amb la Montserrat Estada, la meva xicota de sempre.

Quina va ser la vostra carrera professional?

Amb el meu cunyat Eusebi Casanellas vam anar a l'Anglaterra de la postguerra mundial, a Birmingham, per estudiar el sistema d'enduriment del crom. I quan vam tornar vam muntar una empresa a Barcelona, Durcrom, el 1948. Va ser un èxit. Però jo només tenia el tant per cent com a soci i no tenia un sou per la feina que hi feia. El 1967 me'n vaig cansar, d'aquella situació. No ens vam posar d'acord, amb el meu cunyat, i vaig marxar.

I què va fer?

Després de diferents temptatives, vaig entrar com a enginyer a l'empresa Bra, a principis dels anys setanta. Hi vaig estar molt bé. Hi feia recerca i tenia un horari flexible. M'hi vaig estar fins al 1988, data de la meva jubilació, als setanta anys.

Entremig, però, va ser quan va entrar en política, a ERC?

Sí. Em va venir a cercar l'Heribert Barrera, el 1977, perquè fos senador per Girona, a les primeres eleccions democràtiques, per la coalició Entesa dels Catalans, que agrupava el PSC-PSOE, el PSUC, ERC i independents. M'havia fet militant del partit, però

>> Casament a Fortianell, el 1947.
(Font: ARXIU FAMILIAR)

>> A les illes Medes, el 1963.
(Font: ARXIU FAMILIAR)

>> En una reunió a Londres, el 1960.
(Font: ARXIU FAMILIAR)

mai no m'havia pensat que em presentarien.

I tanmateix us hi va estar una colla d'anys, com a senador.

Del 1977 fins al 1986. Sempre per ERC, que encara és el meu partit. Però en coalicions diferents. Vaig estar també en la segona entesa, que van promoure els socialistes sense els comunistes del PSUC i, després, en una coalició amb CiU, que va ser un intent de resposta contra la LOHAPA (Llei orgànica d'harmonització del procés autonòmic), que anava molt en contra dels interessos de Catalunya.

En aquesta etapa política quina relació va tenir amb els líders del moment?

Amb l'Heribert Barrera no ens enteníem. Jo era antibarrerista. No estava d'acord amb la política tèbia que tenia amb el tema nacional. Ell s'arronsava, a l'hora de la veritat. No em va poder expulsar, com hauria volgut, perquè jo era senador.

Des de quan sou independentista?

Des que vaig néixer. Crec que el meu pare també ho era. Els d'Acció Catalana eren independentistes, però no s'atrevien a dir-ho.

Amb el vostre germà Frederic, que va ser conseller de la Generalitat i home de confiança de Tarradellas, us hi enteníeu?

De sempre vam estar molt units. Ell ja sabia que no m'agradava Tarradellas. Jo callava quan parlàvem de política. Als anys cinquanta, vaig tenir l'ocasió de veure el president a l'exili junt amb el meu cunyat, l'historiador Jaume Vicens Vives. Ells dos es van entendre de seguida, però amb mi no.

I amb Vicens Vives?

Molt bona relació, vam tenir. Ell sempre tenia la raó. Tenia arguments per a tot. Valia molt. S'asseia a les vuit del matí a la taula de treball i era capaç d'estar-s'hi tot el dia.

Quines influències de polítics heu tingut?

Sempre he estat un llop solitari. Em vaig entendre amb els aliats socialistes i amb els de convergència, després. Sempre em van tractar bé. Ernest Lluch em va fer de mestre quan vaig entrar al Senat, tot i que teníem idees polítiques allunyades sobre el tema nacional.

Quins moments històrics d'aquesta etapa remarcariéu?

Una persona que ha viscut cent anys ha hagut de viure més d'un moment històric per força!

«Una persona de cent anys ha viscut moments històrics per força!»

L'intent de cop d'estat del 23-F, per exemple?

No teníem sessió, al Senat. Jo no era a Madrid. Però quan em vaig assabentar de la notícia, vaig considerar que hi havia d'anar aquell mateix dia. I ho vaig fer. Però vaig tornar a casa aviat, perquè tot estava paralitzat.

Quines repercussions va tenir aquell intent fallit?

Molt importants. En va sortir la LOHAPA. I després va venir un sentiment molt fort contra Catalunya, de tot Espanya.

>> Amb Jordi Pujol i Josep Tarradellas, el 1980. (Font: ARXIU FAMILIAR)

>> Reunió del Consell Nacional d'ERC, el 1980 a Girona. (Font: ARXIU FAMILIAR)

El 1986 va finalitzar completament la vostra vida política?

Vaig col·laborar a refer ERC. Tot i els moments de desacord, sempre he estat partidari de defensar les pròpies posicions dins del partit. No vaig voler fer mai un partit a part.

Fins i tot ara encara seguïu l'activat política?

Llegeixo el diari cada dia. I sense ulleres. És el primer que faig, ja que és l'únic contacte que tinc amb l'exterior des que soc a la residència.

Què us ha semblat fer aquesta entrevista?

T'he explicat coses que no havia explicat mai a ningú.

«Políticament, sempre he estat un llop solitari»

>> Josep Rahola practicant la seva afició a la pintura. (Font: ARXIU FAMILIAR)

>> Enric Pujol i Josep Rahola durant l'entrevista. (Autoria: MIQUEL MILLAN)

